

Innspill til næringskomiteen til høringen på: *Lov om offentlige anskaffelser (anskaffelsesloven)* *Prop. 51 L (2015-2016)*

Oppsummering av hovedpunktene

IEHs har som mål at: Alle private og offentlige virksomheter skal gjøre aktsomhetsvurderinger for å vite og vise at de ikke krenker menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter og miljøstandarder i sine innkjøp/ leverandørkjeder.

1. IEH mener det nye forslaget representerer en tydeliggjøring av det offentliges samfunnsansvar i sine anskaffelser.
2. IEH støtter forslag til ny formålsparagraf (selv om vi aller helst ville hatt med vår formulering om å «fremme effektiv og bærekraftig bruk av samfunnets ressurser»)
3. IEH støtter forslaget til ny § 5 og mener det bidrar til forsvarlig forvaltning, er en styrking av prinsippet om ikke-diskriminering og likebehandling, og vil bidra til samstemthet med internasjonale forpliktelser uttrykt i FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter.
4. IEH mener at endringen i regelverket må følges av kompetansehevingstiltak og tilgang til faglig støtte og rådgivning. Dette gjelder både offentlige innkjøpere og av leverandører. Det dreier seg om følgende:
  - a. Det er uheldig at det stilles etiske krav som ikke følges opp, slik vi ser tendenser til i dag. Oppfølging av kravene krever kompetanse.
  - b. IEH, våre medlemmer og offentlige aktører utenfor medlemsmassen etterspør en (nasjonal) kompetanse- og samordningsenhet for å sikre en god og ressurseffektiv implementering av etikk i offentlige anskaffelser.

Vi har begrenset vårt innspill til å gjelde formålsparagrafen og ny §5, og høringssvaret gjelder kun prop'ens innhold på de to paragrafene. Følgende er basert på tidligere innspill.

Om flerpartsinitiativet Initiativ for etisk handel (IEH)

Bakgrunnen for opprettelsen av IEH var erkjennelsen om at handel er en viktig forutsetning for utvikling, og at handel skjer på en måte som sikrer anstendige arbeids- og miljøforhold i leverandørkjeden. Utover 1990-tallet kom stadig flere avsløringer om uakseptable arbeidsforhold i norske og utenlandske selskapers leverandørkjeder. Avsløringene førte til at et økende antall bedrifter ga uttrykk for at de trengte praktisk hjelp til å håndtere denne, for mange, nye og vanskelige problemstillingen. Dette gjaldt i neste omgang også offentlige aktører, som innkjøpere av varer og tjenester. Aktørene erkjente at løsningen lå i samarbeid mellom arbeidsgiver, fagbevegelse, bedrifter, sivilsamfunn og offentlig sektor. Løsningen ble å lage et flerpartsinitiativ, som skulle være et ressurscenter og en læringsarena. IEH ble derfor startet av arbeidsgivere (Virke), fagbevegelse (LO), sivil sektor (Kirkens Nødhjelp) og næringslivet (Coop Norge). Siden den gang har vi jobbet med flere hundre norske virksomheter.

IEH har i dag mer enn 150 norske virksomheter som medlemmer, hvorav 18 i offentlig sektor. Vi er landets ledende ressurscenter for etiske krav i offentlige anskaffelser. Gjennom utforskning og praksis siden 2008 har IEH og medlemmer skaffet seg unike erfaringer og kompetanse, som vekker interesse nasjonalt og internasjonalt og som det vises til når eksempler på god praksis trekkes frem.

Overordnet innspill (basert på tidligere innspill)

1. IEH mener det nye forslaget representerer en tydeliggjøring av det offentliges ansvar i ivaretagelsen av menneskerettighetene i sine anskaffelser. Det vil:

Bidra til forsvarlig forvaltning

Norsk offentlig sektor har med innkjøp av varer og tjenester for over 400 milliarder årlig et særskilt ansvar som innkjøper da det er fellesskapets ressurser som benyttes. Den norske befolkning har høye forventninger til at det offentlige skal sørge for at varene de kjøper inn er laget under forsvarlige forhold, og flertallet av befolkningen mener at det offentlige med dagens regelverk ikke gjør nok for å sikre ansvarlige innkjøp.¹ Erfaring og praksis over flere år taler også sitt tydelige språk: Sterk *vektlegging av pris* bidrar utvilsomt til at useriøse aktører tildeles offentlige kontrakter. Undersøkelser og rapporter viser at en rekke varer som forbrukes i det offentlige er produsert med brudd på menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter og miljø.² I anskaffelser der oppdragsgiver har foretatt en nærmere undersøkelse av forholdene i leverandørkjeden (Helse Sør-Øst, Helseforetakenes innkjøpsservice, Stavanger kommune, Oslo kommune, flere oppdragsgivere i Sverige vi regelmessig har kontakt med), avdekkes brudd. Brudd er hovedregelen. Det er derfor gledelig at krav om respekt for anerkjente og lovfestede menneskerettslige og miljømessige standarder nå tydeliggjøres i anskaffelsesregelverket.

Styrke prinsippet om likebehandling

Økt fokus på ivaretagelse av miljø- og sosiale hensyn i anskaffelsesregelverket er nødvendig ut fra konkurransehensyn. Det bryter med prinsippet om likebehandling når en leverandør som *ikke* respekterer grunnleggende menneskerettigheter eller skader miljøet kan konkurrere om et offentlig anbud på lik linje med seriøse leverandører. Leverandører til offentlig sektor - IEH-medlemmer og andre - taper anbudskonkurranser fordi det offentlige ikke etterser at prisen de får tilbud om gjenspeiler lovlige og anstendige arbeidsforhold og miljøhåndtering. IEH-medlemmer fra offentlig sektor opplever at det er vanskelig å premiere leverandører som er gode på etikk. Våre bedriftsmedlemmer og andre leverandører imøteser et lovverk hvor det å opptre i tråd med loven og samfunnets forventninger om lovlige og anstendige produksjonsforhold ikke blir en konkurransemessig ulempe.

IEH har spurt flere norske leverandører som har møtt det som i dag er de strengeste kvalifikasjonskravene knyttet til etisk handel. Leverandørene er utelukkende positive til en styrking av regelverket med samme begrunnelse som over. Ingen av leverandørene kan dokumentere at varene har blitt dyrere. Derimot krever det at oppdragsgiver påser at konkurransen gjennomføres på en måte som ivaretar hensynet til menneskerettigheter og at kontrakten følges opp.

---

¹ Den landsomfattende undersøkelsen «Den etiske forbruker 2013» utført av IPSOS MMI for IEH viser at 74 % av den norske befolkning er helt eller delvis enig i at kommuner, fylkeskommuner og statlige etater bør pålegges å alltid undersøke om varer de kjøper er laget under forsvarlige arbeidsforhold. Samtidig er over halvparten (56%) helt eller delvis enig i at det offentlige forsømmer seg på dette området. Tilsvarende tall finner vi i «Den etiske forbruker 2011». Rapporten «Store ord – etikkfattig handling» fra Framtiden i våre hender (FIVH) viser at etiske krav stilles kun i om lag 5 prosent av alle offentlige anskaffelser gjort i den største kommunen i hvert av landets 19 fylker.

² Blandt annet dokumentaren «Kalde Kalla fakta del 2: «Bakom fabriksgrindarna», som svenske TV4 sendte 19.mai 2015.

Bidra til samstemthet

FNs retningslinjer for næringsliv og menneskerettigheter (UNGP) tydeliggjør at det inngår i staters internasjonale menneskerettighetsforpliktelser å fremme respekt for menneskerettighetene hos de foretakene de gjennomfører forretningsmessige transaksjoner med, herunder gjennom sine offentlige anskaffelser. Norges nye nasjonale handlingsplan for implementering av UNGP, *Næringsliv og menneskerettigheter* formidler tydelige ambisjoner om det offentliges ansvar og rolle. Vi er glade for at Regjeringen på den måten legger til rette for samstemthet mellom internasjonale forpliktelser og nasjonal praksis knyttet til anskaffelser. Forslag til ny §5 og begrunnelsen for denne er godt forankret i UNGP rammeverket. Når det er sagt vil vi understreke at det først blir samstemthet når oppdragsgiver *i praksis opptrer* i henhold til UNGP.

Sikre faglig robust og ressurseffektiv implementering av § 5

Som et av ytterst få miljøer har IEH og våre medlemmer har unik kunnskap og erfaringer, fra mer enn syv års arbeid med å stille etiske krav i offentlige anskaffelser. Vi har god og løpende kontakt med Difi. Vi vil hevde at god, ressurseffektiv og helhetlig implementering av § 5 hviler på følgende forhold:

- Viktigheten av å rådføre seg med miljøer med erfaring for å definere egnet *nivå for ansvar og plikter* hos oppdragsgiver og hos leverandører.
- Kompetanseheving blant innkjøpere og leverandører
- Opprettelsen av en (nasjonal) kompetanse – og samordningsenhet med spisskompetanse på etiske og sosiale forhold, samt miljø.

Formålsparagrafen § 1

2. IEH støtter forslag til ny formålsparagraf (selv om vi aller helst ville hatt med vår formulering om å «fremme effektiv og bærekraftig bruk av samfunnets ressurser»)

IEH mener at fokuset på samfunnshensyn og bærekraft kunne vært ytterligere styrket. Samtidig ser vi at med ny §5 er dette såpass styrket i nytt regelverk, at signalene er tydelige: Storting og regjering ønsker økt fokus på en bærekraftig og menneskerettighetsbasert bruk av samfunnets ressurser. Det er IEH fornøyd med.

§ 5 Miljø, menneskerettigheter og andre samfunnshensyn

3. IEH støtter forslaget til ny § 5 og mener det bidrar til forsvarlig forvaltning, det er en styrking av prinsippet om ikke-diskriminering og likebehandling, og det vil bidra til samstemthet mellom regler for offentlige anskaffelser og internasjonale forpliktelser, slik disse er uttrykt i FN's veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter.

§ 5 første ledd

«Statlige, fylkeskommunale og kommunale myndigheter og offentligrettslige organer skal innrette sin anskaffelsespraksis slik at den bidrar til å redusere skadelig miljøpåvirkning og fremme klimavennlige løsninger der dette er relevant. Disse oppdragsgiverne skal også ha egnede rutiner for å fremme respekt for grunnleggende menneskerettigheter ved offentlige anskaffelser der det er en risiko for brudd på slike rettigheter. Departementet kan gi forskrift om det nærmere innholdet av bestemmelsen.»

IEH mener departementet begrunner denne paragrafen forbilledlig i proposisjonen, og stiller seg bak departementets vurderinger. Det er ikke nødvendig å gjenta alle begrunnelsene her. Denne paragrafen vil være et viktig virkemiddel for at offentlige myndigheter, gjennom sine innkjøp, er med å sette ut i livet de nye globale bærekraftsmålene. Myndighetene vil også levere på FN's veiledende prinsipper for menneskerettigheter og miljø, prinsipp 3: «For å ivareta sin plikt til å sikre menneskerettighetene bør staten: (a) ha lover som er rettet mot, eller i praksis resulterer i at selskaper respekterer menneskerettighetene, og ved jevne mellomrom vurdere om lovverket er tilpasset dette formål» og prinsipp 6: «Statene bør fremme respekt for menneskerettighetene hos selskapene de gjennomfører forretningstransaksjoner med.»³

Vi er spesielt glade for departementets formulering som sier at: «... Disse oppdragsgiverne skal også ha etablert egnede rutiner for å ivareta hensynet til grunnleggende menneskerettigheter» (vår understrekning). Det er essensielt at oppdragsgivere har egnede rutiner på plass. Dette betyr, slik vi forstår det, at departementet vurderer at det å stille krav i seg selv ikke er tilstrekkelig. Det er i tråd med våre erfaringer, som viser at oppfølging av leverandører / kontrakten er nødvendig av hensyn til prinsippet om likebehandling. Egnede rutiner for å ivareta dette hensynet vil kunne være (på overordnet nivå):

- Vurdere om det som skal anskaffes representerer risiko for brudd på grunnleggende rettigheter.
- På bakgrunn av resultatet fra risikoanalysen ta stilling til om det bør stilles egnede krav i en eller flere faser av anskaffelsesprosessen.
- Oppfølging av kravene etter kontraktsinngåelse.

Det er imidlertid viktig at disse rutinene er hensiktsmessige, ikke medfører urimelig stor administrativ byrde for verken oppdragsgiver eller leverandør, og er på et nivå som gir størst mulig troverdighet og sikrer likebehandling. IEH har tett dialog med Difi om nåværende rutiner og oppfølging. De maler som brukes i dag er i hovedsak utviklet av IEH og Difi, og felles kontraktskrav for etiske krav i offentlig anskaffelser lanseres av de to aktørene nå i vår. Vi er også enige om viktigheten og nødvendigheten av å utvikle maler og nivåer for «spydspissene»/ de som ønsker å gå foran. Vi ser frem til å bidra videre i prosessen fremover.

§ 5 annet ledd

«Oppdragsgiveren kan stille egnede krav og kriterier knyttet til ulike trinn i anskaffelsesprosessen, slik at offentlige kontrakter gjennomføres på en måte som fremmer

³ Næringsliv og menneskerettigheter Nasjonal handlingsplan for oppfølging av FN's veiledende prinsipper, kapittel 2, https://www.regjeringen.no/globalassets/departementene/ud/vedlegg/naringsliv/ud_naringsliv_og_menneske_uu-versjon2.pdf

hensyn til miljø, arbeidsforhold og sosiale forhold, forutsatt at kravene og kriteriene har tilknytning til leveransen.»

Forslag til nytt annet ledd spesifiserer at det kan stilles krav knyttet til ulike trinn i anskaffelsesprosessen (vår understrekning). IEH støtter departementet i dette. IEHs medlemmer begynte å stille kontraktskrav i 2008 og kvalifikasjonskrav i 2010. Nå nylig har de også begynt å stille krav gjennom tildelingskriterier. Uavhengig av hvilken eller hvilke faser etiske krav kommer til uttrykk, vil vi understreke viktigheten og nødvendigheten av å følge opp kravene (mer om dette under). Samtidig vil vi understreke at det er mange av leverandørene til offentlig sektor som ønsker seg at dette stilles som et kvalifikasjonskrav. Dette fordi de synes det er unaturlig at ikke seriøse aktører lukes ut gjennom kvalifikasjonskravene. Når de kvalifiseres på lik linje som seriøse aktører, kan de lett vinne et anbud på billigste pris. Da gjenstår eventuelt krav i kontrakten, men det er dessverre ikke alltid de blir fulgt skikkelig opp.

Kompetanse, konkret rådgivning og verktøy: En (nasjonal) samordnings- og kompetansenhet

4. IEH mener at endringen i regelverket må følges av kompetansehevingstiltak og tilgang til faglig støtte og rådgivning. Dette gjelder både offentlige innkjøpere og av leverandører. Det dreier seg om følgende:

- Det er uheldig at det stilles etiske krav som ikke følges opp, slik vi ser tendenser til i dag. Oppfølging av kravene krever kompetanse.
- IEH, våre medlemmer og offentlige aktører utenfor medlemsmassen etterspør en nasjonal kompetanse- og samordningsenhet for å sikre en god og ressurseffektiv implementering av etikk i offentlige anskaffelser.

IEH mener en nasjonal samordnings- og kompetansenhet vil være det viktigste tiltaket for å sikre god og helhetlig implementering av regelverket. Erfaringer viser at *generell veiledning ikke er tilstrekkelig*. Vi har over tid og i samarbeid med juridisk ekspertise og medlemmer som Helse Sør-Øst og Stavanger kommune, og senere Helseforetakenes innkjøpsservice, utforsket mulighetsrommet – juridisk og operativt – for en mer ansvarlig innkjøpspraksis knyttet til arbeidstaker- og menneskerettigheter. Utforsking og utprøving gir unike erfaringer som lyttes til, både i og utenfor Norge. Disse har etter hvert blitt til anbefalinger fra Difi (for eksempel forslag til etiske krav formulert som kvalifikasjonskrav og eksempler på god praksis).

I denne viktige og helt nødvendige utviklingsfasen, som vil fortsette, har erfaringer fra privat sektor vært sentrale. Det er på bakgrunn av gode norske og internasjonale bedrifters praksiser at vi gir anbefalinger og råd om hva vi mener er realistiske forventninger til offentlige oppdragsgivere og deres leverandører. Fordi leverandører utvikler seg vil også offentlige oppdragsgivere måtte utvikle seg. Det er derfor nødvendig å jobbe tett på begge sektorene.

Det er viktig at norske myndigheter, i tillegg til Difi, rådfører seg med ekspertmiljøer for å sikre riktige og relevante nivåer når det gjelder oppdragsgivers og leverandørers plikter og ansvar knyttet til oppfyllelse av nytt regelverk. Det vil bidra til en god, ressurseffektiv og helhetlig implementering, som oppmuntrer spydspisser like mye som de med liten / ingen erfaring. Sentralt for god implementering er:

Kompetanse - oppdragsgiver

IEH mener at ikke alle innkjøpere i offentlig sektor skal være eksperter på etiske krav i offentlige anskaffelser, men de skal sikres grunnleggende opplæring. Det bør også legges til rette for erfaringsutveksling blant spyspissene. Tre forhold er viktig:

- Opplæring i innholdet i begrepet «egne rutiner for å ivareta hensynet til grunnleggende menneskerettigheter i anskaffelser»:
  - Oppdragsgiver skal utføre risikovurdering (definere minimumsnivå for risikovurdering)
  - På bakgrunn av risikoanalysen (i planleggingsfasen) avgjør oppdragsgiver om det skal stilles etiske krav og hvor i anskaffelsesprosessen
  - Opplæring i oppfølging av etiske krav (på bakgrunn av risikoanalyse etter kontraktsinngåelse). Her er det viktig å definere et konkret *minimumsnivå for oppfølging*. Hva er tilstrekkelig oppfølging? IEH har definert et slikt nivå.
- Opplæring i sammenhengen mellom vekt på pris (les: prispress) og arbeidsforhold.
- For å sikre «spyspisser» (oppdragsgiverne som ønsker å gå foran) ny kunnskap og bedre kompetanse bør det også legges opp til workshops, erfaringsutveksling og diskusjoner for disse. «Spyspissenes» erfaringer legger grunnlaget for de som kommer etter.

Kompetanse - leverandører

IEH har så langt erfart at leverandører er positive til strengere krav. De ønsker både kvalifikasjonskrav og tildelingskriterier velkommen. IEH har videre erfart at leverandører er mest mottakelig for kompetanse når det står om kontrakter. Kompetansetilbudet til leverandørmarkedene bør derfor primært gjenspeile dette. Vi gjennomfører denne typen leverandørutvikling i samarbeid med medlemmer. I tillegg er det behov for grunnopplæring til leverandører om anskaffelsesregelverket og om etiske krav i anskaffelsesprosessen.

Ressurser og verktøy

Det store flertallet av offentlige virksomheter som har erfaringer med etiske krav vil mene at generell veiledning er bra, men langt fra tilstrekkelig. Hadde generell veiledning vært nok ville et betydelig større antall offentlige oppdragsgivere stilt etiske krav i risikoanskaffelser. Om det stilles krav eller ikke er altså ikke bare et spørsmål om regelendring.

Det første IEH erfarte da vi fikk i oppdrag å utvikle den første veilederen for dette temaet i 2007 – 2008 var behovet for konkrete verktøy og konkret rådgivning. Derfor bistår vi nå med konkret rådgivning gjennom anskaffelsesprosessen og i oppfølging av kontrakten. Rådgivningen og støtten består i verktøy, dokumentanalyse, forberedelse, gjennomføring og etterarbeid knyttet til revisjoner, m.m.

Konkret rådgivning og støtte er nødvendig. Ingen av våre medlemmer fra offentlig sektor hadde kommet dit de er i dag uten etisk handel faglig kompetanse og konkret rådgivning. Med tiden har de blitt mer selvgående og mer krevende, forstått som *grundigere*, i oppfølgingen av leverandørkjeden.

Det er ikke å forvente at alle oppdragsgivere skal ha denne kompetansen. Derfor er samarbeid og samordning viktig.

(Nasjonal) samordnings- og kompetansenhet

De senere årene har opprettelsen av en (nasjonal) kompetanse- og samordningsenhet vært gjentagende diskutert. Flere har oppfordret IEH til å etablere en slik, men IEH mener at et slikt prosjekt bør være initiert av myndighetene. Mange ser det opplagt ressursineffektive i at innkjøpere over det ganske land sitter på hver sitt kontor og gjør jobben, i stedet for å koordinere innsatsen. Vi mener derfor at det viktigste tiltaket for å sikre forutsigbarhet for leverandører, en helhetlig implementering og en langt mer effektiv bruk av ressurser, vil være å etablere en (nasjonal) samordnings- og kompetansenhet. Denne vil fylle flere funksjoner, men noen viktige oppgaver for å sikre god implementering av etiske krav i regelverket vil være:

- Ekspertkompetanse på etiske, sosiale forhold og miljøstandarder
- Videreutvikler metodikk, ressurser og verktøy
- Tilby kurs og kompetanse til oppdragsgivere og leverandører
- Yte konkret rådgivning og bistand
- Samordne og koordinere oppfølging av leverandører

Det er etablert en lignende modell blant svenske regioner (tilsvarende våre fylker). IEH er godt kjent med styrker og svakheter i denne.

Oslo, 08.04.2016

Per N. Bondevik,
Daglig leder

Magne Paulsrud
Seniorrådgiver
Tlf: 97744014

Karoline Bakka Hjertø
Seniorrådgiver
Tlf 99227303

Vedlegg: Bekymringsmelding for manglende etikk i offentlige anskaffelser, underskrevet av en rekke norske bedrifter (IEH medlemmer) i forbindelse med Forenklingsutalgets arbeid.

Oslo, 31.10.2014

Bekymringsmelding for manglende etikk i offentlige anskaffelser

Vi vil på vegne av våre virksomheter uttrykke bekymring for Forenklingsutvalgets forslag til ny anskaffelseslov.

Vi mener at anskaffelsesregelverket må utformes på en måte som i sterkere grad enn i dag sørger for at aktører som opptrer ulovlig ikke kan delta i og vinne offentlige anbudskonkurranser. En forenkling av regelverket bør derfor ta sikte på gjøre det enklere for offentlige innkjøpere å stille krav til og følge opp miljøhensyn og respekt for grunnleggende menneskerettigheter i anskaffelsesprosessen.

Økt fokus på ivaretagelse av miljøhensyn og respekt for grunnleggende menneskerettigheter i anskaffelsesregelverket er nødvendig ut fra konkurransehensyn. Det bryter med prinsippet om likebehandling når en leverandør som ikke respekterer grunnleggende menneskerettigheter og skader miljøet kan konkurrere om et offentlig anbud på lik linje med seriøse leverandører. Seriøse leverandører taper anbudskonkurranser fordi det offentlige ikke etterprøver om prisen de får gjenspeiler lovlige arbeidsforhold og forsvarlig miljøhåndtering. Vi etterlyser et lovverk som fremmer rettferdig konkurranse mellom leverandører som opptrer i tråd med loven og samfunnets forventinger om anstendige produksjonsforhold.

Norsk offentlig sektor har med innkjøp for over 400 milliarder årlig et særskilt ansvar som innkjøper da det er fellesskapets ressurser som benyttes. Dette ansvaret innebærer å sørge for at varer de kjøper inn er produsert under lovlige og anstendige forhold, i tråd med internasjonalt anerkjente menneskerettslige- og miljøstandarder. Dette er avgjørende for å sikre effektive og velfungerende markeder, som leverer de beste løsningene til offentlig sektor.

Vi ber om at departementet tar denne bekymringsmeldingen med seg i det videre arbeidet.

Med vennlig hilsen

Øyvind Briså,
Konserndirektør, Bama

Bjørn Malm
Leder samfunnsansvar, TINE SA

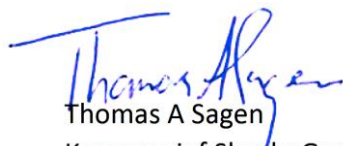

Erling Ølstad
Adm. Dir. Mester Grønn

Knut Stand Jacobsen
Adm. Dir. Byggmakker

Thomas A Sagen
Konsernsjef Skovly-Gruppen
Viking Cimex AS

Knut Lutnæs
Miljøsjef, Coop

**Med vennlig hilsen
for Kaffehuset Friele**

Atle Engelsen
CSR & Communication Manager

Norske Kontormøbler AS

Gisle Enger-Ullbråten
Daglig leder

Carl Peter Aaser
V.P. Environment,
Scandinavian Business Seating

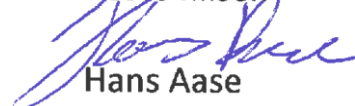

Monica Sander
Daglig leder, Beer Sten

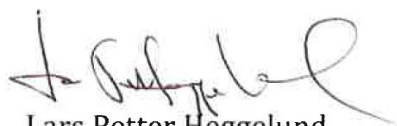
Irene Gulbrandsen
Prosjektleder Culina/Enor

Beste hilsen

Hans Aase
Anbudssjef

Lekolær

Lars Petter Heggelund

Daglig leder, Klubben AS

Anders Bredesen
Daglig leder, Allsidige Nord

Espen U. Eilertsen
Direktør Innkjøp og logistikk,
Sykehuspartner